

■ **ΑΞΟΝΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΑΘΛΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Εμπειρική Έρευνα

Λαμπρόπουλος Γεράσιμος
M.B.A. Μάνατζμεντ Τουρισμού

Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Πειραιώς

Γεωργόπουλος Νικόλαος
Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων
Πανεπιστημίου Πειραιώς

Περίληψη

Ο εναλλακτικός τουρισμός άθλησης είναι ευρέως διαδεδομένος ως μία μορφή εναλλακτικού τουρισμού, που θα αποτελέσει λύση στο έντονο πρόβλημα της τουριστικής εποχικότητας, κυρίως μετά τη σπουδαία έμμεση διαφήμιση που έγινε από τις επιτυχίες των εθνικών ομάδων.

Η εμπειρική έρευνα, “Άξονες Ανάπτυξης του Εναλλακτικού Τουρισμού Αθλησης στην Ελλάδα”, έχει ως σκοπό την καταγραφή, ανάλυση και παρουσίαση όλων των απαιτούμενων στοιχείων για το σχεδιασμό προβολής του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στην Ελλάδα.

Πιο συγκεκριμένα, ερευνώνται με τη διανομή ερωτηματολογίων καθώς και τις συνεντεύξεις συνεργατών και συμμετεχόντων σε εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα η συμπεριφορά, η τάση, η στάση, οι ανάγκες και τα χαρακτηριστικά των ιδίων των επισκεπτών αλλά και των στελεχών που απασχολούνται στην αγορά του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στη χώρα μας.

Μετά την παράθεση των αποτελεσμάτων της έρευνας, προτάσσονται ορισμένα τουριστικά προγράμματα και βασικοί άξονες σύμφωνα με τους οποίους θα πρέπει να σχεδιαστεί το πρόγραμμα της τουριστικής προβολής της χώρα μας.

Λέξεις Κλειδιά

Τουρισμός άθλησης, Ακραία εναλλακτικά αθλήματα, Αθλήματα περιφέρειας, Πολιτιστική κληρονομιά

1. Τουρισμός Άθλησης

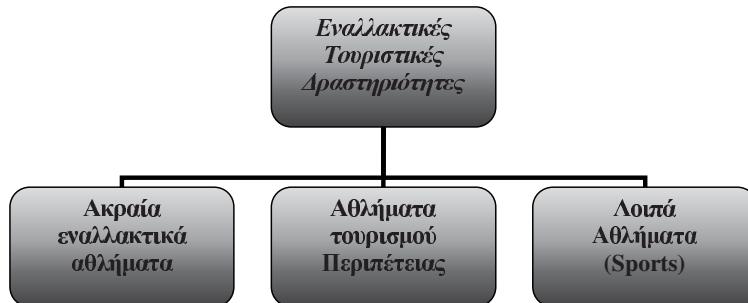
Ο τουρισμός άθλησης είναι ευρέως διαδεδομένος και περιλαμβάνει τη μετακίνηση ενός ατόμου από τον προσωρινό τόπο διαμονής του με σκοπό τη συμμετοχή του σε μία αθλητική δραστηριότητα είτε για αναψυχή (ως θεατής), είτε για ανταγωνισμό (αθλητής) ή η περιήγηση ενός ατόμου με σκοπό την παρακολούθηση αθλητικών δραστηριοτήτων (διεθνών και εθνικών), παραδείγματος χάριν οι Ολυμπιακοί αγώνες. Η προέλευση του όρου “τουρισμού άθλησης” είναι πιο πρόσφατη από αυτή των όρων “τουρισμός” και “αθλητισμός”. Η κοινή τους αναφορά σε κάποιο σύγγραμμα έγινε μόλις το 1887 (Joy Standeven et al., 1999).

Ο όρος **Αθλητισμός** περιλαμβάνει κάθε μορφή σωματικής άσκησης που βγάζει τους ανθρώπους από την ακαμψία και τη ρουτίνα της καθημερινότητας και παράλληλα τους προσφέρει μια διέξοδο για αναψυχή. Αν και η διαφυγή από την καθημερινότητα, μπορεί ακόμα να είναι ένα κίνητρο για μια αθλητική δραστηριότητα, ο αθλητισμός σήμερα καλύπτει μια ευρεία ποικιλία ανθρώπινων αναγκών στους θεατές και τους συμμετέχοντες σε αθλητικές δραστηριότητες.

Ο όρος **Τουρισμός**, περιλαμβάνει την προσωρινή μετακίνηση ή διαμονή εκτός του μόνιμου τόπου κατοικίας για αναψυχή ή εργασία (W.T.O., 1981). Ο όρος **Τουρισμός Άθλησης** περιλαμβάνει κάθε είδους παθητική ή ενεργητική ανάμειξη ενός ατόμου σε μια τουριστική δραστηριότητα επίσημη ή ανεπίσημη, οργανωμένη ή όχι, για λόγους εργασίας ή αναψυχής που καθιστά αναγκαία τη μεταφορά ανθρώπων εκτός του τόπου μόνιμης διαμονής ή εργασίας.

Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες για την κατασκευή ενός μοντέλου – τυπολογίου για τον τουρισμό άθλησης ή τους τουρίστες αυτού του είδους. Παρόλα αυτά, όλα τα μοντέλα κρίθηκαν ως μη ολοκληρωμένα. Στην παρούσα μελέτη κατηγοριοποιήθηκαν τα εναλλακτικά αθλήματα ως εκείνα που διαδραματίζονται στη θάλασσα, την ύπαιθρο, το βουνό και τα ποτάμια όπως εμφανίζονται στο διάγραμμα1.

Διάγραμμα 1. Διακρίσεις Εναλλακτικών Αθλημάτων.

Πιο συγκεκριμένα, οι συμμετέχοντες σε *ακραία τουριστικά αθλήματα* (*extreme sports*) είναι στην πραγματικότητα «εραστές» της αδρεναλίνης. Τα αθλήματα αυτά είναι επικίνδυνα κι απαιτούν μεγάλη εμπειρία και γνώση από τους συμμετέχοντες. Παράλληλα, είναι ιατρικά τεκμηριωμένο ότι κατά τη συμμετοχή των αθλητών στα εν λόγω αθλήματα εκκρίνεται από τον οργανισμό μεγάλη ποσότητα αδρεναλίνης λόγω της δυσκολίας, της υψηλής επικινδυνότητας και του στρες κατά τη διάρκεια της προσπάθειας του αθλητή. Αυτού του είδους τα αθλήματα ξεφεύγουν από τα όρια του κλασικού αθλητισμού. Εξάλλου, σκοπός του αθλητή που λαμβάνει μέρος στα εν λόγω αθλήματα είναι να ξεπεράσει τόσο τα προσωπικά του όρια (ψυχολογικά και σωματικά) όσο και τα στερεότυπα του αθλήματος στο οποίο συμμετέχει. Τέτοια αθλήματα είναι τα παρακάτω:

1.1 Ακραία Εναλλακτικά Αθλήματα (*extreme sports*)

Οι κυριότερες ακραίες εναλλακτικές αθλητικές δραστηριότητες που γίνονται στη χώρα μας είναι οι εξής:

- Πτώσεις με αλεξίπτωτο από αεροπλάνο (ατομικά ή σε ομάδες)
- B.A.S.E. Jump (Building, Antenna, Span, Earth) Πτώση με αλεξίπτωτο (Κτίριο, Αντένα, Αψίδα, Γη)
- Bungee ή Bungy Jumping Πτώση στο κενό με δεμένο κάποιο σημείο του σώματος με ελαστικό ιμάντα
- Ακραία αθλήματα βουνού (ακραίο σκι, σκι ταχύτητας, cross country σκι, σκι marathlon, χιονοσανίδα, ορειβασία σε πάγο)

- Καταδύσεις (με ή χωρίς οξυγόνο)
- Skateboard – Inline Skating
- Bmx – Mountain Bike
- Caving
- Extreme Motocross
- Outdoor Climbing (ορειβασία σε βράχια)
- Windsurfing
- Kite-surf

Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι από τη στιγμή που σκοπός του αθλητή που λαμβάνει μέρος στα εν λόγω αθλήματα είναι να ξεπεράσει τόσο τα προσωπικά του όρια (ψυχολογικά και σωματικά) όσο και τα στερεότυπα του αθλήματος στο οποίο συμμετέχει, πολλά εναλλακτικά αθλήματα εφευρίσκονται ώστε να δώσουν νέες συγκινήσεις στους συμμετέχοντες

1.2. Αθλήματα Τουρισμού Περιπέτειας (adventure sports)

Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του τουρισμού περιπέτειας, ο οποίος την τελευταία κυρίως δεκαετία έχει αναπτυχθεί σημαντικά, διαφοροποιώντας το τουριστικό προϊόν από τα συνηθισμένα πρότυπα που αναπτύχθηκαν μετά τη δεκαετία του '60 σε διεθνές επίπεδο. Κύριο χαρακτηριστικό του τουρισμού περιπέτειας είναι το στοιχείο του κινδύνου (λιγότερον ωστόσο σε σχέση με τον τουρισμό ακραίων αθλημάτων) και της δράσης που εμπεριέχει. Στο πλαίσιο του τουρισμού περιπέτειας εντάσσεται ένας μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων με πολλές παραλλαγές, οι κυριότερες από τις οποίες είναι συνοπτικά οι ακόλουθες:

- Ορειβασία, Ορεινή πεζοπορία (Trekking), Διάσχιση φαραγγιών (Canyoning) και Προσανατολισμός (Orienteering)
- Αναρρίχηση (Climbing) – Καταρρίχηση (Rappel)
- Rafting – monorraft (Κατάβαση ποταμού με φουσκωτή βάρκα και κουπιά)
- Κανό (Canoeing) – Καγιάκ (Kayak)
- Ποδήλατο βουνού
- Τοξοβολία στην ύπαιθρο
- Αιωροπτερισμός (Ανεμοπτερισμός, Αλεξίπτωτο πλαγιάς, Αιωροπτερισμός με αετό)
- Jeep 4X4
- Hot Dog

Επομένως, όσο πιο ριψοκίνδυνες είναι οι συνθήκες κάτω από τις οποίες διεξάγονται οι αθλητικές δραστηριότητες του τουρισμού περιπέτειας τόσο πιο πολύ αυτές εντάσσονται στην κατηγορία των ακραίων εναλλακτικών αθλημάτων. Παραδείγματος χάριν, το rafting σε ποταμό επιπέδου υψηλής δυσκολίας ονομάζεται Whitewater και είναι ένα ακραίο άθλημα.

1.3. Λοιπά Αθλήματα (Sports)

Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται τα υπόλοιπα ομαδικά ή ατομικά αθλήματα στα οποία ένας εν δυνάμει τουριστικός καταναλωτής μπορεί να λάβει μέρος ακόμη κι όταν αυτά είναι μέρος μιας διοργάνωσης (εθνικού ή παγκοσμίου επιπέδου, ερασιτεχνική ή επαγγελματική). Ο βαθμός του κινδύνου υπάρχει και σε αυτή την περίπτωση αλλά ελαχιστοποιείται καθώς τα περισσότερα από αυτά τα αθλήματα διεξάγονται κάτω από ιδανικές για τους συμμετέχοντες αθλητές συνθήκες σε ανοιχτά ή σε κλειστά στάδιο και αθλητικούς χώρους. Τέτοια αθλήματα είναι:

- Καλαθοσφαίριση, Πετοσφαίριση, Ποδόσφαιρο (και οποιαδήποτε ομαδικά αθλήματα τέτοιου είδους π.χ. πόλο)
- Κολύμβηση
- Γκολφ
- Όλα τα αθλήματα του κλασικού αθλητισμού (Στίβος)
- Καλλιτεχνικό Πατινάζ
- Ενόργανη γυμναστική (μονόζυγο, δίζυγο, ίππος, κρίκοι)
- Τένις
- Ξιφασκία
- Ιππασία
- Ναυτικά αγωνίσματα (κολύμβηση, κωπηλασία, ιστιοπλοΐα, παράκτια αγωνίσματα σε ελεγχόμενο περιβάλλον)
- Βαριά αθλήματα (πάλη, πυγμαχία, άρση βαρών)
- Σκοπευτικά αγωνίσματα (σκοποβολή, τοξοβολία σε στάδιο)

Με βάση την ανωτέρω κατηγοριοποίηση, βασικό στοιχείο διάκρισης είναι το επίπεδο κινδύνου που εμφανίζεται στα αθλήματα της εκάστοτε κατηγορίας, όπως εμφανίζεται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1. Κλίμακα κατηγοριοποίησης αθλημάτων με βάση τον κίνδυνο.

Βαθμός Κίνδυνου		
Μεγάλος	Μέτριος	Ελάχιστος
Extreme Sports	Adventure Sports	Other Sports

Συνοψίζοντας, το στοιχείο που διακρίνει τις ανωτέρω κατηγορίες εναλλακτικών τουριστικών αθλημάτων είναι ο κίνδυνος και το κατά πόσο ο συμμετέχων σε κάποια από αυτές τις αθλητικές δραστηριότητες είναι ή όχι «εραστής της αδρεναλίνης». Παρόλα αυτά, είναι δυσδιάκριτα τα όρια και συχνά υπάρχει σύγχυση σχετικά με το διαχωρισμό του εναλλακτικού τουρισμού ακραίων αθλημάτων και του εναλλακτικού τουρισμού περιπέτειας. Επιπλέον, υπάρχει το στοιχείο της υποκατάστασης μεταξύ όλων των εναλλακτικών αθλητικών τουριστικών δραστηριοτήτων οποιασδήποτε κατηγορίας.

Αρκετές είναι οι εταιρείες, οι όμιλοι, οι σχολές, οι αθλητικοί σύλλογοι και οι ομοσπονδίες που δραστηριοποιούνται στη χώρας μας σχετικά με τα εναλλακτικά αθλήματα προσφέροντας τόσο εκμάθηση αυτών όσο και παραχωρώντας τον κατάλληλο εξοπλισμό. Παρόλα αυτά, σύμφωνα με τα στοιχεία που αντλήσαμε από συνεντεύξεις στελεχών απασχολούμενων στο χώρο κατά τη διάρκεια της έρευνας μας, η αγορά εναλλακτικού τουρισμού άθλησης δεν έχει υποστεί κορεσμό ενώ παράλληλα υπάρχουν τρομερές δυνατότητες και προοπτικές ανάπτυξης της συγκεκριμένης κατηγορίας τουρισμού κυρίως λόγω του κορεσμού των συνηθισμένων μορφών τουρισμού και της γεωφυσικής κατάστασης της χώρας μας.

Οι εταιρείες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης που προσφέρουν υπηρεσίες σε ακραία αθλήματα (extreme sports) είναι λιγότερες έναντι αυτών που ασχολούνται με αθλήματα τουρισμού περιπέτειας και άλλων αθλημάτων. Κι αυτό γιατί τα περισσότερα ακραία αθλήματα είναι, όπως έχει προαναφερθεί, ακραίες μορφές εναλλακτικών αθλημάτων περιπέτειας είτε γιατί οι αθλητές των extreme sports επιλέγουν να

πραγματοποιήσουν κάποια δραστηριότητα αυτόνομα και όχι μέσω κάποιας εταιρείας ή συλλόγου (οργανωμένα).

2. Εμπειρική έρευνα

Η εμπειρική έρευνα με τίτλο: «Άξονες Ανάπτυξης Εναλλακτικού Τουρισμού Άθλησης στην Ελλάδα», πραγματοποιήθηκε με τη διανομή ερωτηματολογίων καθώς και με συνεντεύξεις συνεργατών και συμμετεχόντων σε εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα. Διανεμήθηκαν δύο ειδών ερωτηματολόγια: Ένα για στελέχη εταιρειών εναλλακτικού τουρισμού άθλησης και ένα για συμμετέχοντες σε εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα. Η έρευνα προτίθετο να καλύψει, σε πρώτη φάση, όλους τους ενδιαφερόμενους συστηματικούς ή υποψήφιους συμμετέχοντες σε εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα άνω των 18 ετών που βρίσκονται στην Ελλάδα είτε για λάβουν μέρος σε αθλητικές δραστηριότητες, είτε παράλληλα με τις διακοπές τους λαμβάνουν μέρος σε αθλητικές δραστηριότητες, είτε είναι μόνιμοι κάτοικοι και λαμβάνουν μέρος σε διάφορα εναλλακτικά αθλήματα, σε διάφορες περιοχές όπου αυτά διοργανώνονται (μονάδα του δείγματος για συμμετέχοντες – sample unit). Παράλληλα, σε δεύτερη φάση, τις γνώμες των στελεχών που εργάζονται σε εταιρείες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης για τις προπτικές ανάπτυξής του στην Ελλάδα.

2.1 Μέθοδος και Χαρακτηριστικά Δείγματος

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ του Ιουνίου 2004 και του Ιουνίου 2005 σε πέντε χρονικές υποπεριόδους (25 Ιουνίου-25 Αυγούστου, 10 Σεπτεμβρίου-10 Νοεμβρίου, 15 Δεκεμβρίου-15 Φεβρουαρίου, 1 Μαρτίου-1 Μαΐου, 25 Μαΐου-25 Ιουνίου). Το δείγμα της πρώτης φάσης της έρευνας, ήταν 700 συμμετέχοντες σε εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα. Τελικά αξιολογήθηκαν 600 ερωτηματολόγια, ενώ 100 κρίθηκαν είτε ελλιπή, είτε ελαττωματικά, διότι σκόπιμα υπήρχαν λανθασμένες απαντήσεις ή σε άλλες περιπτώσεις δεν είχαν συμπληρωθεί όλες οι ερωτήσεις, είτε σκόπιμα είτε από παράλειψη, και δεν συμπεριελήφθησαν στην ανάλυση.

Από το δείγμα της δεύτερης φάσης της έρευνας, το οποίο αποτέλεσαν 70 εργαζόμενοι σε εταιρείες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης, τελικά αξιολογήθηκαν τα 60 ερωτηματολόγια ενώ τα υπόλοιπα 10 κρίθηκαν ελλιπή και ελαττωματικά (για όμοιους λόγους με την πρώτη φάση του δείγματος).

Πίνακας 2. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα.

Φύλο	Πελάτες	Στελέχη
Άνδρες	71,67%	91,6%
Γυναίκες	28,33%	8,4%

Από την κατανομή των πελατών και των στελεχών κατά ηλικία, βλέπουμε πρώτον ότι περισσότερο νέοι συμμετέχουν και δραστηριοποιούνται με τον εναλλακτικό τουρισμό άθλησης και κυρίως προέρχονται από τις ηλικιακές ομάδες 18-25 ετών και 26-35 ετών.

Σχετικά με την επαγγελματική απασχόληση στελεχών, από το σύνολο του δείγματος των στελεχών που συμμετείχαν στην έρευνα μας το 41,66% είχε ανώτερη θέση (Διευθυντής, Διευθύνων Σύμβουλος κ.λ.π.), το 8,33% ήταν οδηγοί δραστηριοτήτων (π.χ. οδηγός rafting κ.λ.π.) και τέλος το 33,34% συνοδοί εναλλακτικού τουρισμού άθλησης. Ενώ για την επαγγελματική απασχόληση των πελατών το 45% είναι ιδιωτικοί υπάλληλοι, το 21,7% φοιτητές – σπουδαστές, το 13,3% ελεύθεροι επαγγελματίες, ενώ με μικρότερα ποσοστά συναντάμε τουρίστες που εργάζονται ως νομικοί, γιατροί, ναυτικοί, καθηγητές κ.ά.

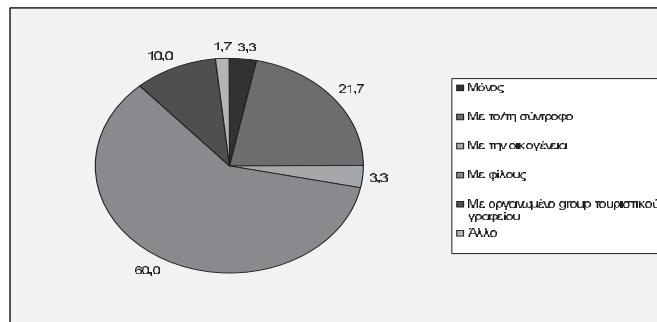
Το εισοδηματικό επίπεδο των τουριστών/πελατών της έρευνας κυμαίνεται στο μέσο εισόδημα του Έλληνα πολίτη, μιας και 25% δήλωσαν ετήσιο εισόδημα 8.805-13.205€.

Σχετικά με τον τόπο διαμονής των τουριστών το 41,7% δήλωσε ως τόπο διαμονής την Αθήνα, το 21,7% τον Πειραιά, το 16,7% τη Θεσσαλονίκη, το 3,3% περιοχές εκτός Αττικής, το 3,3% την Αλβανία και τέλος το 1,7% την Ιταλία και την Σερβία.

Αναφορικά με τον τόπο καταγωγής των συμμετεχόντων πελατών/τουριστών στην έρευνα το 38,3% απάντησε πως διαμένει στην Αθήνα, το 17,5% στον Πειραιά, το 15,8% στη Θεσσαλονίκη, το 6,7% στο Βόλο και το 5,8% στις Κυκλαδες.

Στην ερώτηση, με ποιον πραγματοποιούν τις διακοπές τους οι συμμετέχοντες το 60% απάντησε με φίλους, το 21,7% με το/τη σύντροφο το 10% με οργανωμένο group κ.ά.

Διάγραμμα 2. Με ποιον επιλέγουν να πραγματοποιήσουν τις διακοπές τους.

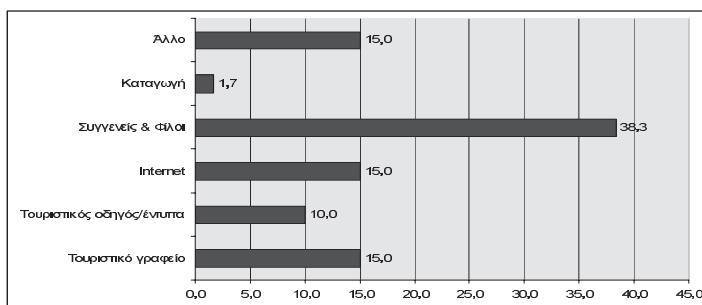

Στην ερώτηση για τον τρόπο που προγραμμάτισαν τις διακοπές τους οι ερωτηθέντες στη συντριπτική τους πλειοψηφία είπαν μεμονωμένα – απευθείας (53,3%), ενώ οργανωμένα μέσω τουριστικού γραφείου το 20% και μέσω Internet μόλις το 5%.

Σχετικά με το πόσες φορές έχουν επισκεφτεί περιοχές όπου πραγματοποιούνται εναλλακτικές δραστηριότητες, το 40% έχουν επισκεφτεί τις περιοχές που διεξάγονται εναλλακτικές τουριστικές δραστηριότητες 1-2 φορές, ενώ ποσοστό 21,7% τις έχουν επισκεφθεί 3-5 φορές.

Κυριότερη πηγή άντλησης πληροφοριών σχετικά με τις εναλλακτικές δραστηριότητες ήταν οι συγγενείς και οι φίλοι και ακολουθούν, σύμφωνα με το διάγραμμα 3, το Internet και άλλα μέσα.

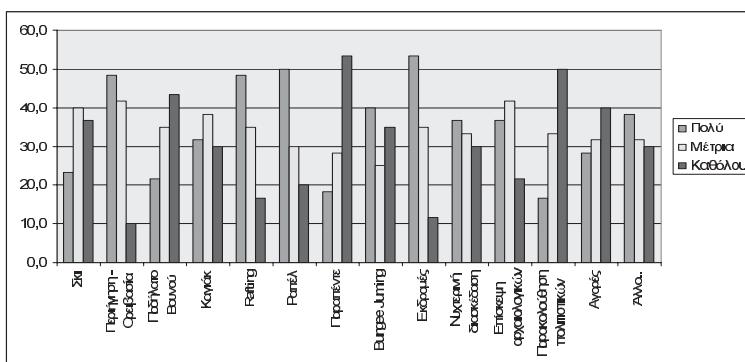
Διάγραμμα 3. Πηγή άντλησης πληροφοριών σχετικά με τις εναλλακτικές δραστηριότητες.

Σε ό,τι αφορά τη διαμονή των συμμετεχόντων πελατών στην έρευνα το 28,3% έμεινε σε ξενοδοχεία, το 26,7% σε μονάδες ενοικιαζόμενων δωματίων, το 3,3% σε ιδιόκτητα σπίτια, το 1,7% σε συγγενείς και φίλους, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό επιλέγει άλλους είδους καταλύματα όπως οι κατασκηνώσεις ή τα καταφύγια.

Οι περισσότεροι ερωτηθέντες πραγματοποίησαν παραπάνω από μία δραστηριότητα και η πλειονότητα των επισκεπτών (53,3% ή 320 άτομα) ασχολήθηκαν με εκδρομές παράλληλα με τη συμμετοχή τους σε εναλλακτικές αθλητικές δραστηριότητες, όπως εμφανίζεται στο διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4. Κατανομή των δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της παραμονής των ερωτηθέντων στην περιοχή όπου διεξάγονται εναλλακτικά αθλήματα.

2.2 Αποτελέσματα έρευνας

Αναφορικά με τις προσφερόμενες υπηρεσίες στα καταλύματα διαμονής το 55% των ερωτηθέντων δήλωσαν «αρκετά ικανοποιημένοι», το 10% δήλωσαν «λίγο ικανοποιημένοι». Αξιοσημείωτο είναι ότι οι απόψεις των στελεχών αναφορικά με τα καταλύματα διαμονής δεν βοηθάνε να σχηματίσουμε σαφή άποψη για το αν η ύπαρξη καταλυμάτων και οι προσφερόμενες υπηρεσίες είναι επαρκείς. Συγκεκριμένα, το 1/3 των στελεχών δήλωσαν «αρκετά ικανοποιημένοι», 1/3 «λίγο ικανοποιημένοι» και το υπόλοιπο 1/3 «πολύ ικανοποιημένοι». Η διαφορά αυτή μεταξύ των απόψεων των στελεχών οφείλεται στο γεγονός ότι δεν είναι όλα τα καταλύματα άρτια οργανωμένα και ορισμένα χρήζουν ανακατασκευής ή αναβάθμισης.

Ως προς τις προσφερόμενες τραπεζικές υπηρεσίες, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πελατών διχάζεται σε αυτούς που δηλώνουν «άγνοια» (45%) και σε αυτούς που δηλώνουν «αρκετά ικανοποιημένοι» (21,7%). Σε ό,τι αφορά τα στελέχη των εταιρειών, το 41,6% απάντησε ότι το επίπεδο ύπαρξης τραπεζών στην περιοχή είναι «αρκετά καλό» ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του 33,5% χαρακτήρισε την ύπαρξη τραπεζών στις περιοχές όπου διεξάγονται εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα ως «πολύ καλή». Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι συμμετέχοντες στα εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα δεν χρειάστηκαν τις τραπεζικές υπηρεσίες είτε γιατί είχαν προεξοφλήσει το κόστος της συμμετοχής και της διαμονής του είτε είχαν μαζί τους μετρητά. Απ' την άλλη τα στελέχη λόγω ότι χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό τις τραπεζικές υπηρεσίες για τις συναλλαγές τους έχουν καλύτερη εικόνα για το επίπεδο των προσφερόμενων υπηρεσιών.

Σχετικά με τις περιοχές δραστηριοτήτων το 53,3% των πελατών απάντησε «πολύ ικανοποιημένοι», το 5% «λίγο ικανοποιημένοι» και το 26,7% «αρκετά ικανοποιημένοι», γεγονός που ερμηνεύεται από το ότι η χώρας μας είναι πλούσια σε γεωφυσικό πλούτο, ο οποίος μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τη διεξαγωγή εναλλακτικών αθλημάτων.

Για το κόστος συμμετοχής στις δραστηριότητες, σχεδόν ένας στους δύο ερωτηθέντες δηλώνει «αρκετά ικανοποιημένος» από το κόστος συμμετοχής στις εναλλακτικές αθλητικές δραστηριότητες (41,7%) ενώ σημαντικό και ενθαρρυντικό εξίσου είναι το γεγονός ότι ποσοστό της τάξεως του 31,7% δηλώνει «πολύ ικανοποιημένο» από το κόστος συμμετοχής. Όμοια και η εικόνα των απαντήσεων των στελέχών, «αρκετά ικανοποιημένος» από το κόστος συμμετοχής στις εναλλακτικές αθλητικές δραστηριότητες όπως δηλώνει το 50% ενώ σημαντικό και ενθαρρυντικό εξίσου είναι το γεγονός ότι ένα ποσοστό της τάξεως του 25% δηλώνει ότι το κόστος συμμετοχής στις δραστηριότητες είναι «πολύ καλό». Αυτό οφείλεται, όπως αναφέρθηκε, στην προσπάθεια των εταιρειών για μείωση της τιμολογιακής τους πολιτικής με σκοπό την αύξηση της πελατείας τους.

Όσον αφορά την ποικιλία ποταμών της Ελλάδας, μέρη όπου διοργανώνονται πολλές από τις εναλλακτικές αθλητικές δραστηριότητες το 51,7% των ερωτηθέντων συμμετε-

χόντων σε εναλλακτικά αθλήματα, έμεινε «πολύ ικανοποιημένοι» και το 31,6% «αρκετά ικανοποιημένοι». Παρόμοιες ήταν και οι απόψεις των στελεχών αφού το 66,6% δήλωσε ότι είναι «αρκετά καλό». Τα ευρήματα αυτά σηματοδοτούν την περαιτέρω αξιοποίηση των πλούσιων παραποτάμιων περιοχών της χώρας μας από εταιρείες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης.

Όμοιες με τις δηλώσεις για την ποικιλία ποταμών είναι και αυτές που έκαναν οι ερωτηθέντες του δείγματος αναφορικά με την ποικιλία των διαδρομών (ορειβατικών και μη). Ένα στους δύο ερωτηθέντες πελάτες δηλώνει «πολύ ικανοποιημένος» σχετικά με την ποικιλία διαδρομών ενώ το 38,3% του δείγματος δηλώνει «αρκετά ικανοποιημένο». Όμοιες με τις δηλώσεις για την ποικιλία ποταμών είναι και αυτές που έκαναν οι ερωτηθέντες πελάτες του δείγματος από την επαγγελματική κατηγορία των στελεχών αναφορικά με την ποικιλία των διαδρομών. Σχεδόν ένα στα δύο στελέχη δήλωσε ότι η ποικιλία των διαδρομών είναι «πολύ καλή».

Σχετικά με την ερώτηση για τους βαθμούς δυσκολίας ποταμών & διαδρομών, η οποία σκοπό είχε να εντοπίσει κατά πόσο κρίνουν ικανοποιητική οι ερωτηθέντες την ποικιλία των ποταμών και των διαδρομών της χώρας μας με βάση το βαθμό δυσκολίας τους, το δείγμα διχάστηκε αναφορικά με την απάντηση του. Ένα ποσοστό 36,7% δήλωσε ότι είναι «πολύ ικανοποιημένο» τόσο για την ποικιλία των ποταμών όσο και των διαδρομών. Από την άλλη, ποσοστό 21,7% και 18,3 για την ποικιλία των ποταμών και των διαδρομών αντίστοιχα δήλωσε ότι «δε γνωρίζει». Αναφορικά με τα ερωτηθέντα στελέχη, το 66,6% δήλωσε ότι είναι «αρκετά καλός» τόσο ο βαθμός δυσκολίας των ποταμών όσο και των διαδρομών, ενώ «πολύ καλός» δήλωσε το 33,4%, γεγονός που αποδεικνύει ότι η ελληνική αγορά εναλλακτικού τουρισμού άθλησης βρίσκεται σε νηπιακά στάδια ανάπτυξης και ότι το κοινό δεν είναι πλήρως ενημερωμένο για τα βασικότερα στοιχεία της εν λόγω αγοράς.

Για τη νυχτερινή διασκέδαση των περιοχών εναλλακτικού τουρισμού άθλησης οι γνώμες των ερωτηθέντων πελατών διχάζονται. Πιο συγκεκριμένα, το 30% δηλώνει «πολύ ικανοποιημένο» και το 23,3% «αρκετά ικανοποιημένο», ενώ ένα ποσοστό της τάξεως του 28,3% απάντησε ότι «δε γνωρίζει». Για τη νυχτερινή διασκέδαση των περιοχών εναλ-

λακτικού τουρισμού άθλησης οι γνώμες των ερωτηθέντων στελεχών έχουν ως εξής: το 46,8% του δείγματος δηλώνει ότι είναι «αρκετά καλή» και το 25% «πολύ καλή». Τα αποτελέσματα αυτά είναι αναμενόμενα αφού ένα ποσοστό των συμμετεχόντων σε εναλλακτικές δραστηριότητες είναι συνήθως εξουθενωμένο από τη σωματική άσκηση και προτιμά να μην διασκεδάσει τα βράδια, οπότε και δε γνωρίζει την κατάσταση της νυχτερινής διασκέδασης σε αυτές τις περιοχές. Επιπλέον, το μεγαλύτερο μέρος του κοινού που επιλέγει να λάβει μέρος σε εναλλακτικά αθλήματα προτιμά να μείνει μέσα στη φύση στις εγκαταστάσεις και να διασκεδάσει, από το να πάει σε κάποιο κέντρο μαζικής διασκέδασης. Από την άλλη, οι απαντήσεις των στελεχών οφείλονται στο γεγονός ότι γνωρίζουν τις δυνατότητες νυχτερινής διασκέδασης των περιοχών όπου οργανώνουν εναλλακτικά αθλήματα.

Στην ερώτηση που ζητούσε τη γνώμη για την ποικιλία δραστηριοτήτων στις περιοχές όπου διεξάγονται εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πελατών (46,7%) δηλώνει «πολύ ικανοποιημένο» και το 33,3% «αρκετά ικανοποιημένο». Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων στελεχών (41,8%) δηλώνει ότι είναι «πολύ καλή» και το υπόλοιπο 41,6% «αρκετά καλή». Αυτό σημαίνει ότι η αγορά εναλλακτικού τουρισμού άθλησης έχει μία πλούσια γκάμα δραστηριοτήτων για να καλύψει τις ανάγκες κάθε ενδιαφερόμενου αλλά το καταναλωτικό κοινό δεν είναι κατάλληλα ενημερωμένο για τις δραστηριότητες αυτές.

Στον πίνακα 3 παρατίθενται **τα κυριότερα προβλήματα** που εντόπισαν οι πελάτες εταιρειών εναλλακτικών δραστηριοτήτων:

Πίνακας 3. Τα κυριότερα προβλήματα που εντόπισαν οι πελάτες.

Πρόβλημα	%
Οι άσχημες οδικές αρτηρίες	30,0
Η έλλειψη φορέων διοργάνωσης δραστηριοτήτων	25,0
Η έλλειψη οργάνωσης σε καταλύματα	16,7
Η ποιότητα εξυπηρέτησης	11,7
Άλλο	11,7
Τίποτα από τα παραπάνω	5,0
Σύνολο	100,0

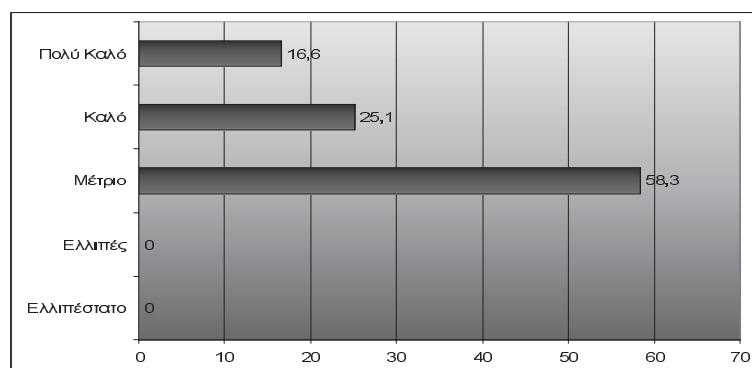
Στην ερώτηση, σχετικά με το *τι εντυπωσίασε περισσότερο* κατά τη διαμονή τους σε περιοχές όπου διοργανώνονται δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης, το τοπίο και οι φυσικές ομορφιές των περιοχών συγκέντρωσαν το 65% των προτιμήσεων των ερωτηθέντων τουριστών. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το 35% (210 άτομα) δεν έδωσαν κάποια απάντηση στη συγκεκριμένη ανοιχτή ερώτηση της έρευνας.

Όσον αφορά το *τι τους δυσαρέστησε περισσότερο* κατά τη διαμονή σας σε περιοχές όπου διοργανώνονται δραστηριότητες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης, το 70% του δείγματος δεν έδωσε κάποια απάντηση, το 13,3% δήλωσε η έλλειψη κρατικής υποστήριξης, το 16,7% η έλλειψη προβολής από τις κρατικές και ιδιωτικές αρχές.

Σχετικά με το αν στις φετινές διακοπές έχουν επισκεφτεί ή σκοπεύουν να επισκεφτούν άλλες χώρες για να κάνουν εναλλακτικό τουρισμό άθλησης, το 55% των ερωτηθέντων είπε όχι, ενώ το 45% απάντησε θετικά. Ως κυριότεροι προορισμοί του ποσοστού των ερωτηθέντων που απάντησε ναι είναι άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ιαπωνία, η Αμερική, το Θιβέτ, το Χονγκ Κονγκ και η Νικαράγουα.

Στο διάγραμμα 5 παρατίθενται οι απόψεις των ερωτηθέντων **στελεχών**, εταιρειών εναλλακτικού τουρισμού άθλησης, σχετικά με το **επίπεδο του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στην Ελλάδα**.

Διάγραμμα 5. Επίπεδο εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στην Ελλάδα (απόψεις στελεχών).

Στην ερώτηση, προς τα στελέχη εταιρειών σχετικά με το αν, πιστεύουν ότι οι υπάρχουσες εταιρείες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στη χώρα μας έχουν καλύψει το σύνολο της αγοράς, το 66,6% απάντησε ότι η αγορά δεν έχει καλυφθεί γεγονός που σηματοδοτεί τη δυνατότητα περαιτέρω ανάπτυξης της τελευταίας.

Ο πίνακας 4 παρουσιάζει την αναγνωρισμότητα εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων από τα στελέχη εταιρειών. Σύμφωνα λοιπόν με τις απαντήσεις που δόθηκαν τα πιο γνωστά αθλήματα είναι το σκι και το rafting.

Πίνακας 4. Αναγνωρισμότητα εναλλακτικών τουριστικών δραστηριοτήτων (στελέχη).

Δραστηριότητες	% αναγνωρισμότητας
Σκι	91,6
Περιήγηση – Ορειβασία	58,3
Ποδήλατο Βουνού	33,3
Καγιάκ	16,6
Rafting	91,6
Ραπέλ	25
Παραπέντε	8,3
Bungee Jumping	16,6
Εκδρομές	50
Επίσκεψη αρχαιολογικών χώρων – μουσείων	33,3
Παρακολούθηση πολιτιστικών εκδηλώσεων	16,6
Καταδύσεις	25
Ιστιοπλοΐα	33,3
Άλλη...	0

3. Συμπεράσματα

Ανακεφαλαιώνοντας, καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα αναφορικά με τον εναλλακτικό τουρισμό άθλησης στη χώρα μας.

Οι εντρυφήσαντες επικεντρώνονται σε λίγα αυτονόητα πράγματα, όπως είναι:

- Οι αερομεταφορές
- Ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση των ξενοδοχείων των λοιπών δραστηριοτήτων του τομέα.

- Οι γενικές υποδομές.
- Η παροχή κινήτρων σε οργανωτές ταξιδιών και πελάτες.
- Η προώθηση νέων μορφών τουρισμού.
- Η μείωση του κόστους στους συμμετέχοντες στη λειτουργία του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης, με παρεμβάσεις στο εργασιακό κόστος, στη φορολογία, στην ενέργεια κλπ.
- Η προβολή και διαφήμιση των στοιχείων που θα προσελκύσουν τον εναλλακτικό τουρίστα-επισκέπτη.
- Η εξασφάλιση λειτουργίας του γενικότερου τουριστικού περιβάλλοντος.

3.1 Προτεινόμενοι άξονες εναλλακτικού τουρισμού άθλησης για τη χώρα μας.

• Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος

Πρωταρχικό κριτήριο στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού είναι ο σεβασμός προς το φυσικό περιβάλλον. Η ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα πρέπει να διασφαλίζει την προστασία του περιβάλλοντος τόσο κατά τη δημιουργία της τουριστικής υποδομής όσο και κατά τη διάρκεια της τουριστικής χρήσης των φυσικών πόρων. Τα κυριότερα κριτήρια για τη διασφάλιση του άξονα είναι: *a) To μικρό μέγεθος των καταλυμάτων* (Whight A.P. et al., 1997), *β) τα «φιλικά» και προσαρμοσμένα καταλύματα στο φυσικό και στο αρχιτεκτονικό περιβάλλον, γ) ο περιορισμένος αριθμός επισκεπτών σε χώρο και χρόνο.* Αυτό σημαίνει ότι τόσο οι συμμετέχοντες όσο και οι εμπλεκόμενοι στην αγορά εναλλακτικού τουρισμού άθλησης έχουν τη δυνατότητα να απολαύσουν το φυσικό περιβάλλον αλλά και την υποχρέωση να μην το καταστρέψουν.

• Προστασία της κοινωνικό-πολιτιστικής κληρονομιάς

Εκτός από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, οι τουριστικές επιχειρήσεις θα πρέπει στο πλαίσιο ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού να λάβουν μέτρα που θα προστατεύουν και θα αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά και παράδοση. Τέοια μέτρα θα πρέπει να αφορούν ειδικότερα: *α) Την προστασία κοινωνικο-πολιτιστικής κληρονομιάς και πνευματικότητας, β) την προστασία από την αποξένωση* (όχι στο μιμητισμό και στην ξενομανία, γ) τη

διατήρηση και προώθηση του τοπικού πολιτισμού (γλώσσα, τέχνη, ήθη και έθιμα), δ) **τη διατήρηση του τοπικού χρώματος σε θέματα αρχιτεκτονικής, δόμησης, διακόσμησης, μνημείων κλπ.** Επομένως, παράλληλα με την ανάπτυξη του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης η προστασία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς όχι μόνο δεν θα αλλοιώσει την πολιτιστική μας ταυτότητα αλλά θα δώσει τη δυνατότητα για ανάπτυξη μιας άλλης μορφής εναλλακτικού τουρισμού αυτής του πολιτιστικού.

- **Ενεργητική συμμετοχή και δραστηριοποίηση των τουριστών**

Σε αντίθεση με τον σκληρό-παθητικό τουρισμό, οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού θέλουν τον τουρίστα δραστήριο και ενεργητικό. Κατά τη διάρκεια παραμονής του ο τουρίστας θα πρέπει να συμμετάσχει και να δραστηριοποιείται σε δυνατότητες που του προσφέρει το πρόγραμμα ή ο τύπος παραμονής. Αυτό θα επιτευχθεί μέσω: α) Σεμιναρίων (πολιτιστικού, οικολογικού, πνευματικού, ιστορικού περιεχομένου), β) εκμάθησης παραδοσιακών τεχνών, χειροτεχνίας, γλώσσας και χορού, γ) παρακολούθησης ή και συμμετοχής σε τοπικές εργασίες, δ) αθλητικών δραστηριοτήτων. Με τον τρόπο αυτό η ενεργητική συμμετοχή και η δραστηριοποίηση του τουρίστα θα βοηθήσουν να περάσει ευχάριστα το χρόνο, διευρύνοντας, παράλληλα, τους πνευματικούς του ορίζοντες.

- **Ποιοτική παροχή υπηρεσιών και αναψυχή τουριστών**

Στο επίκεντρο του εναλλακτικού τουρισμού βρίσκεται ο επισκέπτης-τουρίστας, ο οποίος κατά τη διάρκεια των διακοπών του θα πρέπει να απολαμβάνει άνετη και ευχάριστη διαμονή (Weiler B. et al., 1997). Το πνεύμα του εναλλακτικού τουρισμού θέλει τον τουρίστα στο επίκεντρο, ώστε να διατηρεί την προσωπικότητα του, να μπορεί να δίνει προτεραιότητα στις προτιμήσεις του και να απολαμβάνει τις διακοπές του. Ωστόσο, το ζήτημα της ικανοποίησης του τουρίστα στο πλαίσιο της ανάπτυξης και της διαφύλαξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελεί αντικείμενο πολλών άρθρων και ερευνών. Τα βασικότερα κριτήρια για την επίτευξη του παραπάνω άξονα είναι: α) *Καθαρό και προ-*

σεγμένο περιβάλλον, β) ανετη και φιλική εξυπηρέτηση, γ) ποιότητα προσφερόμενων αγαθών και υπηρεσιών, δ) περιορισμένος αριθμός επισκεπτών. Έτσι η χώρα μας, θα διαφημιστεί εμμέσως για την ποιότητα των τουριστικών της υπηρεσιών γεγονός που θα αποτελέσει την κινητήρια δύναμη για περαιτέρω ανάπτυξη του τουριστικού κλάδου.

- **Οικονομικό όφελος για την τοπική οικονομία**
Τέλος, στο πλαίσιο ανάπτυξης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού, θα πρέπει να συμπληρωθεί ότι ο ήπιος τουρισμός θέτει ακόμη έναν άξονα, που δεν αφορά τόσο το μάνατζμεντ των τουριστικών επιχειρήσεων, όσο την οικονομία της περιοχής (Παπακωνσταντίνηδης Α. Λ., 1992). Αναφέρεται στην «αυτόνομη τοπική τουριστική ανάπτυξη», η οποία στοχεύει στην προώθηση του τοπικού οικονομικού δυναμικού. Κάτω από αυτό το πρίσμα, βασικός στόχος της τουριστικής ανάπτυξης θα πρέπει να είναι η ωφέλεια της τοπικής οικονομίας και ειδικότερα μέσω: α) *Τοπικών καταλυμάτων*, β) *ντόπιων απασχολούμενων*, γ) *τοπικών προϊόντων*. Με αυτό τον τρόπο θα μειωθεί η ανεργία και θα δοθεί νέα πνοή ανάπτυξης στην περιφέρεια.

3.2 Προτεινόμενα Προγράμματα Ανάπτυξης εναλλακτικού τουρισμού άθλησης στην Ελλάδα.

- **Πρόγραμμα ποιοτικής αναβάθμισης, εκσυγχρονισμού και διεύρυνσης των τουριστικών καταλυμάτων και κατάρτισης προσωπικού**

Κατ' αρχάς συνδυασμός ποιοτικής αναβάθμισης, εκσυγχρονισμού της υφιστάμενης ξενοδοχειακής ανωδομής και επιλεκτικής ανάπτυξης νέας ανωδομής με κύριο στόχο την αύξηση του μεριδίου των τουριστών εναλλακτικού τουρισμού άθλησης αλλά και ειδικών μορφών τουρισμού. Στη συνέχεια συνδυασμός ανάπτυξης νέας τουριστικής ανωδομής διάφορων τύπων, και ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που αναφέρονται κυρίως στα υποπρογράμματα περιβαλλοντικού-οικολογικού τουρισμού και εναλλακτικού τουρισμού άθλησης.

Για την τουριστική ανάπτυξη των περιοχών όπου διεξάγονται εναλλακτικά τουριστικά αθλήματα είναι καθοριστικός ο ανθρώπινος παράγοντας για την αναβάθμιση των

παρεχομένων υπηρεσιών, αλλά και για την κατάρτιση ατόμων σε ειδικές δραστηριότητες όπως είναι αυτές στο βουνό, στα ποτάμια και αλλού. Σημειώνεται ότι όσον αφορά στην κατάρτιση με σκοπό τη βελτίωση των παρεχομένων υπηρεσιών, θα μπορούσε να συμβάλλει θετικά η ύπαρξη των Σχολών Τουριστικών Επαγγελμάτων που βρίσκεται στην Ανάβυσσο, στη Ρόδο και στο Γαλαξίδι καθώς και τα προγράμματα βασικών και μεταπτυχιακών σπουδών των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών και Τεχνολογικών Ιδρυμάτων της χώρας μας. Η οργάνωση σεμιναρίων και η παρακολούθηση τους από τους σημερινούς επαγγελμάτιες (καταστηματάρχες, ξενοδόχους, ξενοδοχο-υπαλλήλους,) θα βοηθούσε σημαντικά στην αναβάθμιση των ήδη υπαρχόντων υπηρεσιών.

Το πρόγραμμα αυτό, θα οδηγήσει στη βελτίωση της ποιότητας των καταλυμάτων νέων ή παλαιότερων και των προσφερόμενων υπηρεσιών μέσω της κατάρτισης του πρωσπικού.

- *Πρόγραμμα ανάπτυξης ειδικών μορφών τουρισμού*
Το πρόγραμμα αυτό επικεντρώνεται σε προτάσεις ανάπτυξης ορισμένων ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θεωρείται ότι παρουσιάζουν και συγκριτικά πλεονεκτήματα και διαφοροποιούν το τουριστικό προϊόν της περιοχής που βασίζεται στο χιονοδρομικό τουρισμό και στις ημερήσιες ή διήμερες διεποχικές εκδρομές.

I. Υποπρόγραμμα οικολογικού-περιβαλλοντικού τουρισμού

- Προσέλκυση κεφαλαίων για την προστασία και τη διαχείριση των φυσικών περιοχών.
- Η περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη των περιοχών.
- Η παροχή ευκαιριών υπαίθριας αναψυχής σε ένα ελκυστικό φυσικό περιβάλλον και η προαγωγή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης-επιμόρφωσης επισκεπτών-τουριστών και ντόπιου πληθυσμού.

II. Ανάπτυξη περιηγητικού, ορειβατικού, αναρριχητικού, ποδηλατικού τουρισμού

- Πρόκειται για νέες μορφές τουρισμού που απαιτούν μια σειρά έργων υποδομής προκειμένου να αποτελέσουν νέα δελεαστικά τουριστικά προϊόντα.

III. Υποπρόγραμμα πολιτιστικού και συνεδριακού τουρισμού

- Το υποπρόγραμμα αυτό έχει ως σκοπό την αναβάθμιση και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος και την προστασία - ανάδειξη του πολιτιστικού πλούτου της περιοχής.

IV. Δημιουργία θεματικών πάρκων

- Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το θεματικό πάρκο με extreme sports «Madvil» στο Α. Ι. Ρέντη στην περιοχή της Αττικής ή το πάρκο περιπέτειας στη Μαλακάσα.

Σύμφωνα με το πρόγραμμα αυτό, η χώρα μας θα εντοπίσει και θα εκμεταλλευτεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στον τομέα του τουρισμού, έναντι των ανταγωνιστών της, ενώ παράλληλα θα αναβαθμιστεί και διερευνηθεί το τουριστικό προϊόν καθώς και θα αναδειχθεί ο πολιτιστικός πλούτος διαφόρων περιοχών της χώρας μας.

- *Πρόγραμμα τουριστικών μετακινήσεων και περιηγήσεων* Το εν λόγω πρόγραμμα διαμορφώνεται σε άμεση συνάρτηση με τα παρακάτω δεδομένα:

 - Το πρόγραμμα ανάπτυξης ειδικών ή εναλλακτικών μορφών τουρισμού, που αναπτύχθηκε προηγουμένως, και
 - Τις υπάρχουσες υποδομές συγκοινωνιών-μεταφορών.

I: Δίκτυα εσωτερικής διακίνησης – περιήγησης

Οι τύποι των δικτύων περιήγησης και εκδρομών μπορούν γενικά να διακριθούν ως εξής:

- Ημερήσιες ή διήμερες διεποχικές εκδρομές, κατοίκων εντός και εκτός νομού.
- Εκδρομές από ένα κέντρο-βάση προς κάποιο αξιοθέατο ή φυσικό πόρο, συνήθως με ημερήσια επιστροφή με πούλμαν.
- Εκδρομές στη διάρκεια παραμονής του τουρίστα στον τόπο διακοπών, στα άλλα κέντρα παραθερισμού, συνήθως μικρής χωρικής και χρονικής εμβέλειας,
- Ελεύθερες πολυήμερες εκδρομές με ιδιωτικά ή με δημόσια μέσα μεταφοράς.

II: Δίκτυο πληροφόρησης, σύστημα προβολής και ενημέρωσης

Χωρίς την επαρκή ενημέρωση του τουρίστα ή επισκέπτη

ως προς τις δυνατότητες και προσφερόμενες υπηρεσίες περιήγησης στη χώρα μας, η ανάπτυξη διάφορων δικτύων και η αξιοποίηση των σχετικών πόρων έλξης δε θα έχει τα επιθυμητά κοινωνικοοικονομικά αποτελέσματα. Τα δίκτυα πληροφόρησης στον τουρισμό καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών στον ιδιωτικό (ταξιδιωτικές επιχειρήσεις) και στο δημόσιο τομέα για ενημέρωση, προσέλκυση και περιήγηση του τουρίστα.

Έτσι, για κάθε μορφή τουριστικού προϊόντος θα πρέπει να σχεδιασθεί το πρόγραμμα της τουριστικής προβολής της περιοχής, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ως προς το αντικείμενο του προγράμματος, δηλαδή “τι να προβληθεί” και τους αποδέκτες του, δηλαδή “σε ποιους να απευθυνθεί”. Ο συγκεκριμένος τρόπος προβολής, δηλαδή το “πώς”, αποτελεί καθαρά αντικείμενο του σχεδιασμού που θα ακολουθήσει και βέβαια, δεν αντιμετωπίζεται στο πλαίσιο της έρευνας αυτής.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αντικείμενο προβολής του εναλλακτικού τουρισμού άθλησης θα πρέπει να είναι οι αθλητικές διοργανώσεις, οι αθλητικές εγκαταστάσεις, οι παραποτάμιες και οι ορεινές περιοχές, τα νέα αθλήματα (ακραία και μη), καθώς και η δημιουργία θεματικών πάρκων εναλλακτικού τουρισμού άθλησης. Το κοινό στο οποίο θα στοχεύει μέσω των προηγούμενων αντικειμένων προβολής, ο εναλλακτικός τουρισμός άθλησης θα πρέπει να είναι πέρα από το ευρύ κοινό, οι αθλητικοί όμιλοι, τα τουριστικά γραφεία, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα και οι λάτρεις της φύσης και του αθλητισμού.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

1. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, «Διοίκηση Τουρισμού και τουριστικών επιχειρήσεων, Μάνατζμεντ ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού» Τόμος Δ' 2000.
2. Κομίλη Π., «Θέματα Προγραμματισμού Δ10» Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, 1996.
3. Λύτρας Π., "Τουριστική Ψυχολογία", Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα 1993.
4. «Παγκόσμιο Τουριστικό Βαρόμετρο» του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού. Βλ. WTO, World Tourism Barometer, V. 2, No 3, October 2004.
5. Παπακωνσταντινίδης Α. Λ., «Αγροτουρισμός, σταθμός στο δρόμο για την τοπική Ανάπτυξη», Αθήνα 1992.
6. Παυλόπουλος Π., «Θέματα Οικονομικής και Τουριστικής Πολιτικής, ΙΤΕΠ». Αθήνα 2001.
7. Σφακιανάκης Μ., "Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού" Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα 2000.

Ξενόγλωσση

1. Buchanan Tom "Skydiving made fun & easy Jump!", Mc Graw-Hill, 2003.
2. Douglas Michele Turco, Roger Riley, Kamilla Swart, "Sport Tourism", Fitness Information Technology Inc. 2002.
3. Evans N., Campell D., Stonehouse E. "Strategic Management for Travel and Tourism", Butterworth-Heinemann, 2003.
4. Hudman Lloyd, Richard Jackson, "Geography of travel and tourism" Fourth Edition, Thomson Delmar Learning, 2003.
5. Hudson Simon, "Sport and Adventure Tourism", 2003, THHP.
6. Rogers A., Slinn J., "Tourist: Management and Facilities" Pitman Publishing, London, 1983.
7. Roger Riley, Kamilla Swart, "Sport Tourism", Fitness Information Technology Inc. 2002.
8. Standeven Joy, Paul De Knop, "Sport Tourism", Human Kinetics 1999.
9. Swarbrooke John, Colin Beard, Suzanne Leckie, Gill Pomfret, "Adventure Tourism The new Frontier", BH, 2003.
10. Tomlinson Joe, Ed Leigh, "Extreme Sports", Carton, 1996 Research, Vol. 26, No 4, 1988.
11. Weed M., C. Bull, "Sports Tourism" 2004, Elsevier Butterworth – Heinemann, 2004.

12. Weiler B., Witt F.S. "Tourism and heritage management: balancing conservation and development", *Tourism Management*, Vol 18, No 5, 1997.
13. Whight A.P., "Ecotourism accommodation spectrum: does supply match the demand?", *Tourism Management*, Vol. 18, No 4, 1997.
14. W.T.O., "Technical Handbook on the Collection and Presentation of Domestic And International Tourism Statistics" 1981.